

Svenskundervisningen i ständig förändring

Kunskaper i inhemska språk är centrala i arbetslivet – inte enbart hos myndigheter. Hoppet-gruppens medlemmar, som är lärare i svenska på olika yrkeshögskolor i Finland, strävar efter att med sin verksamhet bevara svenskan och höja språkets status.

Hoppet är en riksomfattande samarbetsgrupp vars mål är att främja svenskundervisningen vid Finlands högskolor, öka lärarnas färdigheter och samhörighet samt att hålla sig à jour om det som händer inom utbildningssektorn i Norden.

TÄNK SJÄLV!

I dagens högskolor är det viktigare än någonsin för studerandena att lära sig tänka själva. Det gäller inom alla ämnen och inte minst inom ämnet svenska, som vi lyfter fram här. Under Samarbetsgruppen Hoppets träffar har vi diskuterat hur viktigt det är att kunna svenska i allmänhet, samt hur viktigt det är att man på myndigheter och inom arbetslivet i vårt land kan kommunicera på svenska. Vi ser också att gemensamma riktlinjer i bedömningen är avgörande med tanke på att studerandena ska ha en så jämlik situation som möjligt till exempel vid anställningar.

Företagen i vårt land behöver personal som är kunnig i olika språk. Mängden svenskspråkiga i Finland räcker inte till för att kunna täcka behovet av per-

soner som kan jobba på svenska. Språkkunskaperna är alltså viktiga för att vi i Finland ska kunna betjäna på svenska och till exempel exportera våra produkter och vår kunskap vidare till andra länder. I dagens läge är det också vanligt att man jobbar på distans. En hel del arbetsuppgifter kan alltså utföras oberoende av tid och plats. Det innebär att språkkunskaper är betydelsefulla även om man inte själv reser från en ort eller ett land till ett annat.

AVSTAMP I SPRÅKLAGEN

I språklagen står det att myndigheter i Finland antingen är enspråkiga eller tvåspråkiga. Var och en har alltså rätt att använda finska eller svenska i sina kontakter med statliga myndigheter. Alla myndigheter ska dessutom se till att var och en har möjlighet att bli hörd på sitt eget språk. Språklagens syfte är att trygga den i grundlagen tillförsäkrade rätten för var och en att hos domstolar och andra myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska.

På högskolor undervisar man i det andra inhemska språket. Enligt lagen ska studerande påvisa sina kunskaper i det andra inhemska språket som en del av sin yrkeshögskoleexamen, vanligtvis i samband med studier i det andra inhemska språket.

Muntliga och skriftliga språkkunskaper bedöms separat, med hjälp av de språkfärdighetsbeskrivningar som tagits fram i KORU-projektet, på skalan nöjaktig/god. Kompetensnivåerna är baserade på den allmänneuropeiska referensramen (CEFR) för undervisning, inläring och bedömning av språk och de ger ett bra underlag för enhetlig bedömning vid högskolorna.

NYTÄNK!

Lärarna på yrkeshögskolorna har inlett en omvärdering av sätten att undervisa. I en tid där AI kan användas som språkmodell och onlinekurser utan interaktion med lärare eller andra studeranden är faktum anser vi att det behövs pedagoger som vägleder och kommunicerar med studerandena. Samarbetet mellan lärare och studerande är en särskilt viktig faktor när det kommer till motivation. Det här tas också upp i rekommendationerna för undervisning i språk och kommunikation. Där betonas vikten av interaktion mellan människor i språkundervisningen, både ansikte mot ansikte och online. Att vara tillsammans har en positiv effekt på lärandet. Ett skräckscenariot är till exempel att en studerande går en kurs i svenska utan kontakt med någon. Lärandet sker online och datorn är programmerad så att bedömningen sker automatiskt.

Det talas om att illamåendet hos studerande har ökat tydligt de senaste åren. I publikationen ”Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9” av Gun Oker-Blom finns en utredning om hälsa och skoltrivsel där det står: ”Den generella bild man får av välbefinnandet och skoltrivseln bland barn, elever och studerande inom svenskspråkig utbildning och småbarnspedagogik är relativt positiv. Samtidigt ser man i flera rapporter att stress och psykisk ohälsa ökar bland ungdomar i Finland.”

Ohälsan bland studerande kan ibland handla om att de tillbringar för mycket tid ensamma med självstudier. Att lära sig tillsammans har positiv inverkan på

lärandet, och eftersom språk handlar om kommunikation är människomöten viktiga.

På utbildningsstyrelsens webbsidor kan man läsa att: ”Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut. Utgångspunkten för språkundervisningen är att språket används i olika situationer och sammanhang. Språkundervisningen ska stärka elevernas språkliga medvetenhet, stödja deras förmåga att utveckla flera språk parallellt samt utveckla deras kompetens i multilitteracitet.”

Det här innebär att vi lärare behövs för att tänka tillsammans och veta tillsammans – det är en del av bildningen. Lärare behöver ha gemensamma riktlinjer för att hitta fungerande sätt att lära svenska, så att undervisningen är relevant och aktuell. Just nu flyter på sätt och vis riktlinjerna omkring och det går inte att fastslå tydliga instruktioner. Det är på grund av eller tack vare att verktyg som Chat GPT har förändrat vår vardag. Det är viktigt att både studerande och lärare lär sig använda de nya AI-verktygen där det är motiverat och gör det på ett ansvarsfullt sätt.

WORKSHOPPAR OCH GEMENSAMMA RIKTLINJER

Under Hoppets Vårträff 2023 ordnades det en workshop och diskuterades bland annat bedömning och gemensamma riktlinjer gällande undervisningen i svenska som andra inhemska språket på högskolorna i Finland. Vi frågade oss vad det är vi ska lära oss tillsammans? Språk är att lyssna, läsa, skriva och tala, och de här delområdena behöver ingå i språkstudierna. Hur man idag bedömer de här kompetenserna i ämnet svenska diskuterade vi länge.

Vi talade om att språkinläringen borde leda fram till att studerandena ledigt kan kommunicera på det språk de studerat. Kommunikationsförmågan poängteras i rekommendationerna för undervisningen i språk och kommunikation. Under träffen kom vi fram till att arbetsgivarna behöver och vill ha kvalitet. Studerandena som studerar på en yrkeshögskola i Finland blir ett slags kvalitetsindikatorer i samhället. Kunskaper i svenska i det verkliga livet och i arbetslivet är resultatet av studierna. Om de studeranden som högskolan utexaminerar kommunicerar på svenska enligt den nivå bedömningen indikerar, är

det ett kvalitetsmärke. Sedan borde det på arbetsplatserna finnas möjligheter för alla att fortbilda sig i svenska.

I workshoppen talade vi även om olika aspekter av att bedömningsgrunderna behöver vara tydliga. Till exempel är det viktigt att en sjukskötarstuderandes vitsord stämmer överens med bedömningsgrunderna. Det behöver gå att lita på att vitsordet (bedömningen) i svenska motsvarar kunskaperna vid anställning. Det kan till och med vara farligt att vårdaren inte kan svenska i en vårdssituation där språkkunskaperna skulle behövas.

BEDÖMNING?

Bedömning baserar sig vanligen på bedömningskriterier som utarbetats gemensamt. Till exempel nivåbedömning kan vara uppmuntrande och motiverande för studerandena, när man alltså har tydliga kriterier som både studerande och lärare känner till. De nuvarande bedömningskriterierna i svenska kunde till exempel avbildas med fem trappsteg på en väg, och även om Koru-kriterierna som bedömningen baserar sig på är mångsidiga och välformulerade, kunde lärarna i svenska tillsammans diskutera om och hur dessa nu behöver uppdateras. Vad innebär de här bedömningsgrunderna med tanke på AI?

Hur ska vi på ett konstruktivt sätt se till att studerandena uppnår den kunskapsnivå som krävs? Vi i samarbetsgruppen Hoppet är tveksamma till om det är möjligt att uppnå den lagstadgade nivån (B-nivå) i det andra inhemska språket då det inom vissa yrkeshögskoleutbildningar enbart har tre obligatoriska studiepoäng. Enligt de nya rekommendationerna för undervisning i språk och kommunikation borde yrkeshögskoleutbildningarna omfatta minst fem studiepoäng i det andra inhemska språket, och det tycker även vi i samarbetsgruppen Hoppet att är ett absolut minimikrav.

Vidare anser vi att studierna helst ska fördelas över en längre tid, till exempel två terminer, eftersom språkinläring är en process som kräver mycket tid och övning. Studerandens utgångsnivå vid en yrkeshögskola kan vara låg. Att uppnå den kompetens – och färdighetsnivå, alltså B1, som krävs i det andra inhemska språket kräver en betydande insats från studeranden. Med tanke på kontinuiteten är det nödvändigt att redan på

andra stadiet vägleda studerande som vill studera vidare och uppmuntra dem att satsa på sina studier i svenska.

SAMSTÄMMIGHET

Deltagarna i Hoppets vårträff i maj 2023 var överens om att skriftliga prov och uppgifter som direkt påverkar vitsordet i svenska som andra inhemska språk behöver skrivas på campus eller åtminstone under övervakning. Många tyckte också att övervakning online inte är tillförlitlig. Proven måste kunna övervakas då skriftliga kunskaper testas, och slutliga vitsord kan inte ges om det inte finns övervakning. Huruvida det fortfarande är ändamålsenligt att ge skriftliga uppgifter som görs på distans, och vilka man inte kan kontrollera om studerandena själva har skrivit, behöver man diskutera vidare.

Vad gäller de muntliga proven i svenska var vårträffdeltagarnas åsikt att proven borde ordnas antingen på campus eller online i realtid, med den eller de lärare som bedömer proven närvarande. Ifall man är ensam som bedömare kan man bända in diskussionen, eftersom det ger studeranden ett visst rättsskydd, till exempel om det finns oklarheter kring bedömningen.

Att enbart hålla en presentation ansågs inte vara tillräckligt för att läraren enligt bedömningskriterierna ska kunna bedöma de muntliga kunskaperna, som förutsätter mångsidigare interaktion. Man kan också diskutera om och i så fall hur lärandeprocessen i sig ska beaktas i bedömningen. För att bedömningen ska kunna göras på ett rättvist och kvalitativt sätt behövs tillräckligt med resurser och rimliga gruppstorlekar inom undervisningen.

FRAMTIDEN

Med tanke på framtiden och undervisningen i svenska behöver både lärare och studerande vara öppna för nya vindar inom bland annat AI och att använda verktygen på funktionella sätt. Diskussionen om hur vi tillsammans ska lära oss i framtiden behöver kontinuerligt lyftas fram på skolorna, och även i lärarutbildningen. Lärarna i svenska på högskolorna behöver samarbeta mera kring bedömning och gemensamma riktlinjer. Kunskaper i svenska är viktiga i framtiden inom myndigheter och i arbetslivet. ■